

Ενα ταξίδι στο Αϊβαλί ψάχνοντας να βρω Τουρκοκρητικούς

Γράφει ο Ευτύχης Πρωτοπαπαδάκης, δρας γεωπόνος

Η αφορμή για αυτό το ταξίδι δόθηκε μετά από μια επαγγελματική επίσκεψη στη Χίο για την πιστοποίηση του Χιώτικου μανταρινιού προκειμένου να αναγνωρισθεί ως ΠΟΠ (Προστατευμένη Ονομασία Προέλευσης). Η Χίος βρίσκεται πολύ κοντά στον Τσεσμέ, μια ώρα με το καραβάκι και από εκεί με το λεωφορείο πήραμε τον δρόμο για το Αϊβαλί. Ένας Χιώτης από την παρέα μάς πληροφόρησε ότι από τον Τσεσμέ είναι η καταγωγή της μητέρας του μεγάλου μουσικοσυνθέτη Μίκη Θεοδωράκη και από το Αϊβαλί κατάγεται η μητέρα του μεγάλου τραγουδιστή Στέλιου Καζαντζιδη καθώς και του μεγάλου πεζογράφου και αγιογράφου Φ. Κόντογλου.

Τζεζαϊρλή Γαζή Χασάν Πασάς. Το κάστρο του Τσεσμέ [Ερυθραίας] χτίστηκε το 1508 από τον οθωμανό αυτοκράτορα Βαγιαζίτ Β. Ο αρχιναύαρχος Τζεζαϊρλή Γαζή Χασάν Πασάς (1714 - 1790) συγκαταλέγεται στους μεγαλύτερους ναυάρχους που εδραίωσαν την οθωμανική ηγεμονία στη Μεσόγειο. Έφτασε μέχρι το αξίωμα του Μεγάλου Βεζίρη και επέδειξε μεγάλο ηρωισμό στην οθωμανορωσική ναυμαχία που έγινε το 1770 στον κόλπο του Τσεσμέ. Επειδή συνοδευόταν πάντα από ένα λιοντάρι, το οποίο είχε πάρει μικρό από την Αφρική και το ανέθρεψε, απεικονίστηκε από ευρωπαίους καλλιπείς σε πίνακες και αγάλματα.

Ο Τσεσμές ήταν η γνωστή ελληνική πόλη Κρήνη. Οι πρόσφυγες αυτής της πόλης εγκαταστάθηκαν στη Νέα Κρήνη Θεσσαλονίκης.

Στο Κάστρο Τσεσμέ υπάρχει σε περίοπτη θέση το άγαλμα του Τζεζαϊρλή (από το Αλγέρι) Γαζή Χασάν Πασά, ο οποίος φαίνεται στην παραπλεύρως φωτογραφία.

Η οδική διαδρομή από Τσεσμέ στο Αϊβαλί είναι πολύ όμορφη και εντυπωσιάζουν οι τεράστιες φυτείες ελιάς που έχουν εγκαταστήσει οι Τούρκοι σε όλη αυτή την παραλιακή ζώνη. Μάλιστα για τη διαφήμιση του ελαιολάδου τους, οι Τούρκοι έφτιαξαν και ένα τηλεοπτικό σποτ που μιλάει για 8.000 χιλιόμετρα ακτογραμμής φυτεμένα με ελιές, μαζί δείχνουν και κάτι πηλινούς αμφορείς και καταλήγει το διαφημιστικό τους σποτ «Τουρκία η χώρα της ελιάς και του ελαιολάδου». Στη διαδρομή στις κορυφογραμμές των βουνών βλέπαμε τις ανεμογεννήτριες στα αιολικά πάρκα για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, ενώ στις ησίδες των δρόμων είχαν εγκατασταθεί περισσότερα είδη πεύκων με ωραία κόμη και σε μερικές περιπτώσεις και φοίνικες. Μετά τον Τσεσμέ συναντάμε την κομόπολη Alacat με πολύ ωραία τουριστικά κτήρια. Τα σπίτια είναι χτισμένα από ωραία πέτρα. Το λεωφορείο περνά έξω από

τη Σμύρνη από τα τουριστικά θέρετρα της Naridera και Balçova. Επίσης περνάμε και κοντά από τα Βούρλα (Urla).

Στη διασταύρωση προς τη Σμύρνη υπάρχει επιγραφή που οδηγεί στο αεροδρόμιο που φέρει το όνομα «Μεντερές». Ο Μεντερές ήταν πρωθυπουργός της Τουρκίας την περίοδο 1955 - 60. Ήταν ο αρχιτέκτονας του «πογκρόμ» που κατέστρεψε τον ελληνισμό της Κωνσταντινούπολης.

Μου έλεγε ο φίλος της Κρήτης Ali Onay που τον επισκεφτήκαμε στο Αϊβαλί ότι το πογκρόμ της 7ης και 7ης Σεπτεμβρίου του 1955 με την καταστροφή του ελληνισμού της Κωνσταντινούπολης αποτέλεσε «εθνική καταστροφή» για την Τουρκία, αυτό το έλεγε και στους συμπολίτες του Τούρκους και κόντευε να τον δείρουν μέχρι που δγήκε ο αρχηγός του Λαϊκού Κόμματος της Τουρκίας Ίσμετ Ινονού στην Εθνοσυνέλευση και χαρακτήρισε επίσης το πογκρόμ της «Ινσταμπούλ» ως «εθνική καταστροφή» για την Τουρκία. Για το πογκρόμ της Πόλης ο Ali έχει προσωπικές εμπειρίες από τον αδερφό του που έχει παντρευτεί Αρμένισσα και ζούσε στην Κωνσταντινούπολη τότε που ο Τούρκικος όχλος επιτέθηκε στα καταστήματα και τα σπίτια των Χριστιανών. Για αυτά τα γεγονότα έκανε την εμφάνισή της μια Τούρκικη ταινία με τίτλο «Οι πληγές του φθινοπώρου». Είναι μια σχηματική σε βαθμό αφέλειας ται-

νία αν την κρίνει κανείς από τον τρόπο που παρουσιάζει τους Έλληνες της Πόλης: η πολυπληθής ελληνική κοινότητα αντιπροσωπεύεται από μια πόρνη.

Κοντά στο Αϊβαλί βρισκόταν οι πόλεις Altınova (Αγιασμέτι) και το Γιαννιτσόχορι (Kucukkoç) για το οποίο κάνει αναφορά ο Φώτης Κόντογλου στο βιβλίο του «Αϊβαλί πατρίδα μου».

Όπως είπαμε πιο πάνω σκοπός μας ήταν να επισκεφτούμε τους Τουρκοκρητικούς του Αϊβαλί οι οποίοι με τη Συνθήκη της Λωζάνης ανταλλάχθηκαν με τους Έλληνες της Μικράς Ασίας. Για τα γεγονότα αυτά οι εγκύκλιες γνώσεις μας από τα σχολεία είναι ανεπαρκείς.

Δυστυχώς τις Συνθήκες της πρόσφατης Ιστορίας μας όπως της Λωζάνης, των Σεβρών και τις άλλες καθώς και την ιστορία των Κρητικών επαναστάσεων δεν τη διδαχθήκαμε όσο έπρεπε την περίοδο που φοιτούσαμε στα γνωστά «Οχτατάξια» Γυμνάσια.

Από τις Κρητικές επαναστάσεις είναι γνωστή σε όλους μας αυτή του 1866 με αποκορύφωμα το Αρκαδι, που το ολοκαύτωμά του γιορτάζεται επίσημα από το κράτος μας. Όλοι ξέρουμε από τις γιορτές ότι η ανατίναξη της Μονής Αρκαδίου έγινε στις 9 Νοεμβρίου 1866, μέσα στο μοναστήρι υπήρχε, μια δύναμη με 250 μαχητές υπό τον Ανθυπολοχαγό Ιωάννη Δημακόπουλο και 714 γυναικόπαιδα. Οι πολιορκημένοι με ηρωισμό απέκρουσαν τις αλλεπάλληλες επιθέσεις των 15.000 Τουρκοαιγυπτίων υπό τον Αλδανό Μουσταφά Πασά, επονομαζόμενος και Μουσταφάς Πασάς, Γκιριτλής που τον είχε αφήσει γενικό διοικητή της Κρήτης ο Ιμπραήμ Μεχμέτ Αλί της Αιγύπτου. Ο Γκιριτλής είχε παντρευτεί Χριστιανή από τον Μυλοπόταμο.

Ευρισκόμενος στο Αϊβαλί ερευνώ τα ανθρωπολογικά χαρακτηριστικά των κατοίκων του και μου έρχονται στο μυαλό μου σκόρπια διάφορα ιστορικά γεγονότα της επαρχίας μου του Σελίνου κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας σχετικά με τον εξισλαμισμό που έγινε την περίοδο αυτή στα διάφορα χωριά της επαρχίας μου. Στην ιστορία

Η επιγραφή αναφέρει «Στη μνήμη του μεγάλου φιλόπατρι Αλή Τσετίνκαγια από το Αφίον [Καραχισάρ], που έριξε την πρώτη επίσημη σφαίρα εναντίον των Ελλήνων κατά τον πόλεμο της ανεξαρτησίας, όντας διοικητής του 172ου συντάγματος στο Αϊβαλί».